

ΒΑΘΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ & ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (της Αλέξας Τσερώνη)

*Οι εγγενείς ηθικές αξίες στη
Βαθιά Οικολογία και τη θεωρία
της Βιώσιμης Ανάπτυξης*

Αρχικά-εισαγωγικά είναι σημαντικό να δούμε πού διαφέρει η παραδοσιακή από την οικολογική ηθική. Η παραδοσιακή ηθική είναι ανθρωποκεντρική. Ο άνθρωπος ως σκοπός αναγνωρίζει στα άλλα όντα σχετική μόνο αξία, ανάλογα με τη χρησιμότητα που έχουν γι'αυτόν. Δεοντολογικά, με την οικολογική ηθική αναγνωρίζεται εγγενής, απόλυτη αξία στο περιβάλλον και τα άλλα όντα εκτός από τον άνθρωπο. Για παράδειγμα το να σκοτώνει ο άνθρωπος ζώα από χόμπυ ή για σπορ όντας μόνο μια μικρή ομάδα στο φυσικό γίγνεσθαι, είναι ανήθικο, εφόσον και άνθρωπος και ζώο αντλούν την αξία τους από τη βιοτική κοινότητα και η επίγνωση δε στοιχειοθετεί ηθική πράξη.

Οι συνεπειοκράτες θεωρούν, επίσης, ότι και μη ανθρώπινοι έμβιοι οργανισμοί μπορούν να εκφραστούν, να έχουν συμφέροντα, να υποφέρουν όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μπένθαμ. Αν η φύση λειτουργεί προς όφελος του ανθρώπου ή της ίδιας, το αποτέλεσμα είναι θετικό. Ας παρακολουθήσουμε πώς εξελίχθηκε η οικολογική ηθική:

Στο έργο του Άλντο Λέοπολντ στα τέλη της δεκαετίας του σαράντα έχουμε για πρώτη φορά την εισαγωγή μιας νέας ηθικής φιλοσοφικής αξίας, που αναφέρεται στο περιβάλλον, ως κριτήριο ηθικής. Την αξία αυτή την ονομάζει " ηθική (αξία)

γης” και την ορίζει ως αγάπη και σεβασμό που πρέπει οι άνθρωποι να δείχνουν στη γη. Η θέση αυτή αποτελεί προέκταση της ηθικής. Ως αξιολογικό κριτήριο ορθού και λάθους θεωρεί τη διατήρηση ή μη της ακεραιότητας, σταθερότητας και ομορφιάς της βιολογικής κοινότητας. Το έργο του Λέοπολντ επηρέασε όσους ασχολήθηκαν μετέπειτα με την οικολογική ηθική. Το 1973 ο Νορβηγός καθηγητής φιλοσοφίας και ορειβάτης Άρνε Νας, με τη δημοσίευση του άρθρου του “Ρηχή και Βαθιά Οικολογία” έκανε διάκριση μεταξύ των οικολογικών κινήματων της εποχής του, βάσει των ιδεολογικών διαφορών των μελών τους. Ένα χρόνο πριν τη δημοσίευση του άρθρου του Νας, ένας καθηγητής δικαίου ο Κρίστοφερ Στόουν, υποστήριξε πως δέντρα και άλλοι μη ανθρώπινοι έμβιοι οργανισμοί, θα έπρεπε να έχουν δικαίωμα αντιπροσώπευσης στο δικαστήριο, όπως το δικαιούνται και οι εταιρείες. Η πρόταση αυτή προέκυψε από μια συγκεκριμένη υπόθεση, όπου μια λέσχη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, υποστήριξε πως μια κοιλάδα έπρεπε να διατηρηθεί στη φυσική της κατάσταση, για το δικό της καλό.

Τον ίδιο χρόνο με το άρθρο του Νας, δημοσιεύτηκε και το έργο του Ρίτσαρντ Ράουτλεϋ “Υπάρχει ανάγκη για μια νέα περιβαλλοντική ηθική;”. Εκεί ο συγγραφέας μιλά για μια “δυτική υπερηθική” που την καθορίζουν αυστηρά ανθρωποκεντρικές αντιλήψεις, όπως και για σωβινιστική συμπεριφορά του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον του. Η πιο σημαντική θέση του Ράουτλεϋ ωστόσο είναι, πως οι μη ανθρώπινοι έμβιοι οργανισμοί, έχουν εγγενή ηθική αξία, ένα είδος ηθικής αξίας δηλαδή ανεξάρτητης από τη χρησιμότητά τους για τον άνθρωπο. Σύμφωνα με τον Ράουτλεϋ η παραδοσιακή δυτική ηθική φιλοσοφία ήταν ανίκανη να αναγνωρίσει την αξία αυτή στα όντα, θέτοντας το αίτημα για υπέρβαση της παράδοσης.

Τέλος, ο Χόουμς Ρόλστον το 1975 με το ανατρεπτικό έργο του “Υπάρχει οικολογική ηθική;”, διευρύνει την ιδέα ηθικής υποχρέωσης απέναντι σε όντα, σε ηθική υποχρέωση απέναντι

σε είδη, βιολογικές κοινότητες και οικοσυστήματα. Υποστήριξε ότι η απώλεια ενός είδους ισοδυναμεί με την απώλεια γενετικού υλικού και πως η σκόπιμη καταστροφή ενός είδους ήταν ασέβεια ως προς τις ίδιες εκείνες διαδικασίες που κάνουν δυνατή την εμφάνιση των μεμονωμένων ζώντων όντων. Όπως και ο Ράουτλεϋ αναφερόταν σε πράξεις αμφιβόλου ηθικού περιεχομένου, που ωστόσο η παραδοσιακή ηθική δεν καταδίκασε ξεκάθαρα.

Το πρώτο κυρίως μισό της δεκαετίας του εβδομήντα, οι ηθικές, πολιτικές και νομικές διαμάχες για το περιβάλλον, διάφορες νέες φιλοσοφίες που υποστήριζαν τα δικαιώματα των ζώων, καθώς και οι διαφωνίες για το αν η οικολογική ηθική αποτελούσε κάτι το νέο ή απλώς την προέκταση ήδη υπάρχοντων ηθικών θεωριών, έβρισκαν την έκφρασή τους σε ευρύτερα κινήματα, περιβαλλοντικά, κοινωνικά, πολιτικά. Οι διαφορές αυτές, αποτελούν το καθαυτό περιεχόμενο του έργου του Νας, ο οποίος εισήγαγε και τη διάκριση μεταξύ ρηχών και βαθέων οικολογικών κινήματων.

Ο περιβαλλοντισμός εμφανίστηκε ως δημοφιλές πολιτικό κίνημα τη δεκαετία του εξήντα. Ο Νας στο άρθρο του αναφέρεται στις απαρχές του οικολογικού κινήματος και το σεβασμό του για τη φύση και την εγγενή αξία άλλων όντων. Ο Νας που έκανε ορειβασία σε όλο τον κόσμο, είχε την ευκαιρία να παρατηρήσει την κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα σε διάφορους πολιτισμούς. Μεταξύ του παραδοσιακού και του σύγχρονου κινήματος, διέκρινε δύο τύπους περιβαλλοντισμού, όχι απαραίτητα ασυμβίβαστους μεταξύ τους. Τον έναν τον ονόμασε “ευρέως φάσματος βαθύ οικολογικό κίνημα” και τον άλλον, “ρηχό οικολογικό κίνημα”. Η λέξη “βαθύ” εν μέρει αναφερόταν στο επίπεδο ή το βαθμό αναζήτησης και διερεύνησης στόχων και αξιών κατά τη διάρκεια μιας περιβαλλοντικής διαμάχης. Το “βαθύ” κίνημα συμπεριλαμβάνει βαθιά, εκτενή και αναλυτική εξέταση των πραγμάτων φτάνοντας έως

εσχάτων, μέχρι τα θεμέλια. Το “ρηχό” σταματά πριν το τελευταίο αυτό επίπεδο. Το ρηχό έως βαθύ φάσμα που περιγράφει αναφερόμενος στα κινήματα, διαφέρει από τον παραδοσιακό χωρισμό τους σε δεξιά και αριστερά και από πολλές παλαιότερες συμβατικές διακρίσεις.

Τα κυριότερα σημεία του βαθύς οικολογικού κινήματος είναι η αναγνώριση της εγγενούς αξίας που παρέχει, σε όλα τα υπόλοιπα έμβια όντα και της ίδιας αξίας που αποδίδει στην ποικιλία όλων των ειδών. Η συνειδητότητα αυτή χρησιμεύει στη δημιουργία περιβαλλοντικών πολιτικών και πρακτικών. Εκείνοι που προσπαθούν να επιτύχουν κοινωνικές αλλαγές βάσει αυτής της αναγνώρισης, έχουν ως κίνητρο την αγάπη για τη φύση και τον άνθρωπο. Ενδιαφέρονται να φροντίσουν τη φύση και πιστεύουν πως η αντίληψη περί βιομηχανικής κοινωνίας πρέπει να εγκαταληφθεί. Ο κόσμος χρήζει θεμελιωδών αλλαγών όσον αφορά αξίες και πρακτικές ειδάλλως η ποικιλία, η ομορφιά του και η ικανότητα του να στηρίξει διάφορους ανθρώπινους πολιτισμούς θα εκλείψει.

Το 1972 πολλοί άνθρωποι είχαν αμφιβολίες σχετικά με το γεγονός ότι ο Νας ασχολείτο με τα κοινωνικά κινήματα βάσης, χωρίς να έχει αναπτύξει μια προσωπική αναλυτική φιλοσοφία. Τότε εκείνος δημιούργησε μια σειρά από αρχές κοινής βάσης για να ξεκαθαρίσει τα πράγματα. Τα μέλη των πολιτικών κινήματων βάσης, έχουν συχνά διαφορετικά πιστεύω και διαφορετική ιστορία. Για να ορισθεί ο σκοπός ενός κινήματος, συνήθως προβάλλεται μια κοινή βάση. Η βάση αντιπροσωπεύει τις γενικότερες αρχές που ενώνουν την ομάδα, με την έννοια των κοινών στόχων, αξιών και έργων.

Ο Νας και άλλοι πρότειναν μια σειρά από οκτώ αρχές για να ορίσουν το βαθύ οικολογικό κίνημα ως μέρος του ευρύτερου οικολογικού κινήματος. Τις αρχές αυτές ενστερνίζονται άνθρωποι που προέρχονται από πολύ διαφορετικούς θρησκευτικούς και φιλοσοφικούς χώρους, ωστόσο μοιράζονται

τις ανησυχίες τους για τον πλανήτη, τα όντα του και τις οικολογικές κοινότητες. Οι πολιτικές πεποιθήσεις των ανθρώπων αυτών διαφέρουν επίσης αρκετά. Αυτό που τους ενώνει είναι ένα μακροπρόθεσμο όραμα αυτού που είναι αναγκαίο να γίνει για να προστατευθεί αποτελεσματικότερα η ακεραιότητα των οικολογικών κοινοτήτων της γης και των ηθικών αξιών. Οι υποστηρικτές των αρχών βάσης έχουν διαφορετικές φιλοσοφίες. Αυτό σημαίνει πως έχουν τις δικές τους μεταφυσικές, προσωπικές και θρησκευτικές θέσεις όσον αφορά τις αξίες, τις ενέργειες και το είδος υποστήριξης που παρέχουν στο βαθύ οικολογικό κίνημα. Διαφορετικοί άνθρωποι και πολιτισμοί έχουν διαφορετικές μυθολογίες και ιστορίες. Μπορούν όμως να στηρίξουν την κοινή βάση και να καταλήξουν σε λύσεις στο πρόβλημα της περιβαλλοντικής κρίσης που απειλεί όλους. Οι πρακτικές είναι πολλές και υπάρχει αρκετή σύγχυση, που γίνεται αισθητή στις περιβαλλοντικές συγκρούσεις ανά τον κόσμο. Κάθε άτομο έχει κάτι μοναδικό να προσφέρει βιώνοντας τη δική του οικοσοφία. (φιλοσοφία οικολογικής ισορροπίας)

Οι προτεινόμενες αρχές κοινής βάσης του βαθέως οικολογικού κινήματος όπως διευτυπώθησαν αρχικά από τον Νας και τον Τζωρτζ Σέσσιονς είναι οκτώ. Με την πρώτη υποστηρίζεται πως η καλή κατάσταση και η άνθιση της ανθρώπινης και μη-ανθρώπινης ζωής στη γη έχουν εγγενή αξία, ανεξάρτητα από τη χρησιμότητα του μη-ανθρώπινου έμβιου κόσμου για τον άνθρωπο. Στη συνέχεια με τη δεύτερη, αναγνωρίζεται εγγενής αξία στην ποικιλία των μορφών ζωής που συνεισφέρουν στην πραγμάτωση αυτών των αξιών. Η τρίτη αρχή ορίζει, πως ο άνθρωπος δεν έχει δικαίωμα να μειώσει αυτό τον πλούτο και τη διαφορετικότητα των μορφών ζωής, παρά μόνο εάν πρόκειται για την ικανοποίηση ζωτικών του αναγκών. Με την τέταρτη αρχή διαπιστώνεται πως η άνθιση της ανθρώπινης ζωής και του πολιτισμού, είναι συμβατή με τη μείωση του ανθρώπινου πληθυσμού και πως αυτή είναι αναγκαία για

την ανάπτυξη της μη-ανθρώπινης έμβιας ζωής. Σύμφωνα με την πέμπτη αρχή, ο βαθμός παρέμβασης του ανθρώπου στη φύση είναι υπερβολικός, ενώ η κατάσταση διαρκώς χειροτερεύει. Η έκτη αρχή ορίζει, πως η οικονομική και τεχνολογική πολιτική οφείλει να αλλάξει, όπως και οι ιδεολογικές δομές. Τα πράγματα τότε θα είναι πολύ διαφορετικά. Με την έβδομη αρχή διευκρινίζεται πως η ιδεολογική αλλαγή θα αφορά την σωστή κατανόηση της έννοιας της ποιότητας ζωής, σε αντίθεση με την επιδίωξη ενός υψηλότερου οικονομικά επιπέδου ζωής. Θα υπάρχει η συνειδητότητα της διαφοράς του μεγάλου από το μεγαλειώδες. Τέλος με την όγδοη αρχή αναφέρεται ότι όσοι υποστηρίζουν τις παραπάνω θέσεις, οφείλουν να προωθήσουν έμμεσα ή άμεσα τις αλλαγές αυτές.

Όποιος υιοθετεί τις οκτώ αυτές αρχές, ονομάζεται από το Νας υποστηρικτής του βαθέως οικολογικού κινήματος, όχι βαθύς οικολόγος. Ο όρος υποστηρικτής είναι πιο ανοικτός ερμηνευτικά. Οι υποστηρικτές του βαθέως οικολογικού κινήματος δεν είναι μισάνθρωποι. Ο μισάνθρωπος δε συναινεί στην πρώτη αρχή, που αναγνωρίζει εγγενή αξία σε όλα τα όντα συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπου. Οι υποστηρικτές του βαθέως οικολογικού κινήματος αποστασιοποιούνται από αντιανθρώπινες δηλώσεις και ενέργειες. Υποστηρίζουν την οδό της μη-βίας του Γκάντι. Ο Νας ισχυρίζεται πως είναι οπαδός του οικοφεμινισμού, της κοινωνικής οικολογίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, των κινημάτων της ειρήνης και του ακτιβισμού για το περιβάλλον. Θεωρεί πως οι αρχές κοινής βάσης του βαθέως οικολογικού κινήματος ταιριάζουν σε όλα τα προαναφερόμενα.

Μια άλλη διαμάχη επικεντρώθηκε σε μια κριτική του ανθρωποκεντρισμού από κάποιους υποστηρικτές του βαθέως οικολογικού κινήματος. Όταν ο άνθρωπος υπερασπίζεται τους δικούς του ή συγκινείται περισσότερο από τον ανθρώπινο πόνο παρά από εκείνον άλλων όντων, λειτουργεί ως συγγενής, γονέας, φίλος κ.τ.λ.. Μπορεί κανείς να είναι

υποστηρικτής του βαθέως οικολογικού κινήματος έχοντας τα συναισθήματα αυτά. Εκείνο που δεν επιτρέπεται όμως, είναι η αμείλικτη εκμετάλλευση και καταστροφή μορφών ζωής με μοναδικό σκοπό το ανθρώπινο κέρδος και συμφέρον. Όποιος υποστηρίζει τον ανθρωποκεντρισμό με την έννοια της προκατάληψης απέναντι σε άλλες μορφές ζωής, αδυνατεί να συλλάβει, ότι είμαστε μέρος της ζωής αυτής και εκείνη μέρος του εαυτού μας. Ο ανθρώπινος εαυτός μας δε μπορεί να χωριστεί από τον πλανήτη. Ο ανθρωποκεντρισμός είναι καταδικαστέος όταν προβάλλει την προτεραιότητα του ανθρώπου, ανεξάρτητα από τις συνέπειες για άλλα όντα.

Οι υποστηρικτές του βαθέως οικολογικού κινήματος είναι υποχρεωμένοι να αναγνωρίζουν και να σέβονται στο λόγο και στην πράξη την εγγενή αξία των ανθρώπων και των άλλων όντων. Αυτό θα πει πως ενεργούν με τρόπο, ώστε να μειωθούν τα προβλήματα των οικολογικών κοινοτήτων και άλλων ανθρώπινων πολιτισμών. Η βιομηχανική κοινωνία αυτοπαρουσιάζεται ως το μόνο παραδεκτό μοντέλο προόδου και ανάπτυξης. Αν αυτό όμως εφαρμοστεί σε όλο τον πλανήτη, θα καταστραφούν τα είδη, οι πρωτόγονοι πολιτισμοί και ο ζωτικός χώρος πολλών όντων. Η κρίση της βιοποικιλότητας έχει σχέση με την προοπτική της απώλειας ειδών, πληθυσμών και διαδικασιών αναγκαίων λόγω των λειτουργιών που επιτελούν, αλλά και της απώλειας αξιών που σχετίζονται με τη διατήρηση της ποικιλίας φυσικών εξελικτικών διαδικασιών. Η βιομηχανική κοινωνία είναι ένας απόλυτος πολιτισμός όσον αφορά τη γεωργία και τη δασονομία και με την ευρύτερη έννοια του όρου. Η Γη θεωρείται απλώς ως πρώτη ύλη για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της κατανάλωσης. Η παραγωγή καλείται να ικανοποιήσει τεχνητές ανάγκες, όχι ζωτικές, οι οποίες απαιτούν όλο και περισσότερη κατανάλωση. Η βιομηχανική κοινωνία τέλος καταστρέφει την πολιτισμική και βιολογική ποικιλία, ενώ χρειάζονται και τα δυο για την επιβίωση και ανάπτυξη του ανθρώπου.

Μελετώντας κανείς τους πρωτόγονους λαούς, είναι δυνατό να μάθει αξίες και πρακτικές χρήσιμες για τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό του περιβάλλον. Επίσης κανείς μπορεί να διδαχθεί πολλά από τη σοφία που έγκειται στον ίδιο τον τόπο του και τα πολλά πλάσματα που κατοικούν εκεί. Οι οικοκεντρικές αξίες οδηγούν στην αναγνώριση του γεγονότος, ότι όλοι οι άνθρωποι πολιτισμοί έχουν αμοιβαίο συμφέρον να δουν να συνεχίζεται η ύπαρξη ζωής στη Γη με τις ποικιλόμορφες μορφές της για το καλό τους και για το καλό του πλανήτη, που τον αγαπάμε. Οι περισσότεροι άνθρωποι θέλουν να ζουν σε αρμονία με άλλα όντα και πολιτισμούς. Οι αρχές κοινής βάσης του βαθέως οικολογικού κινήματος μας δείχνουν το δρόμο αρμονικής συνύπαρξης με άλλα πλάσματα και πολιτισμούς. Δεν υπάρχει μόνο μια φιλοσοφία και τεχνολογία εφαρμόσιμη σε όλον τον πλανήτη! Η διαφορετικότητα σε όλα τα επίπεδα είναι κάτι που πρέπει να επιδιωχθεί.(1)

Η σχολή της βαθιάς οικολογίας ευρύνοντας την ηθική και το δίκαιο προβάλλει τα δικαιώματα της φύσης. Δικαιώματα δεν έχει μόνο ο άνθρωπος, αλλά και τα ζώα, τα φυτά, ακόμα και τα ανόργανα στοιχεία της φύσης. Ο άνθρωπος οφείλει σεβασμό στη φύση και σε όλα τα πλάσματά της. Η σχολή της βαθιάς οικολογίας προσέφερε θετική υπηρεσία στη δημόσια πολιτική και στο δίκαιο του περιβάλλοντος επανεισάγοντας στη δόμηση του προβλήματος την κρίσιμη σημασία των οικοσυστημάτων για την επιβίωση του ανθρώπου. Υποτιμά ωστόσο έως ενός βαθμού τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και κυρίως το ρόλο της τεχνολογικής ανάπτυξης στην εξέλιξή του. Τα οικοσυστήματα έχουν ζωτική σημασία ως αναντικατάστατη φυσική βάση των ανθρωπογενών συστημάτων. Από την υπόμνηση αυτή πήγασε η ορθή ιδέα της βιωσιμότητας που έδωσε νέα διάσταση στην ιδέα της ανάπτυξης και την αναζωογόνησε.

Η πίστη στη διηνεκή πρόοδο του ανθρώπου αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της νεωτερικότητας. Στην αρχή η πρόδος ταυτιζόταν με την εξέλιξη του πολιτισμού, δηλαδή όλων των

υλικών και άυλων αγαθών του ανθρώπου. Οι διαφωτιστές προσπαθούσαν να κρατήσουν μια ισορροπία μεταξύ πνευματικών και υλικών αξιών. Σταδιακά όμως η πρόοδος έχανε τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα της και συρρικνωνόταν διαρκώς, για να καταλήξει στις μέρες μας να ταυτιστεί με την μονοδιάστατη οικονομική μεγέθυνση. Ο βιομηχανικός πολιτισμός της Δύσης αποδείχθηκε αναίσθητος εμπρός στην τεράστια φθορά του περιβάλλοντος του. Πολυάριθμα είδη εξοντώθηκαν, δάση εξαφανίστηκαν, θάλασσες και ποτάμια μολύνθηκαν χωρίς να υπάρξει επίσημη αντίδραση. Η λαϊκή δυσαρέσκεια ωστόσο υπέβασκε. Ήρκεσε η αντίδραση μιας φωτισμένης μερίδας επιστημόνων που πρώτοι έθεσαν το πρόβλημα των ορίων της ανάπτυξης και κατήγγειλαν την επικείμενη καταστροφή της φύσης, για να εγερθεί το κύμα της λαϊκής αγανάκτησης, πρώτα στην Αμερική και ύστερα στην Ευρώπη.

Η σχολή της βιώσιμης ανάπτυξης έχει μακροχρόνιο ορίζοντα και συλλαμβάνει ορθά τη δυναμική των οικοσυστημάτων, αφού δεν απορρίπτει εκ των προτέρων την δυνατότητα εναρμόνισης οικοσυστημάτων και ανθρωπογενών συστημάτων, τη συνύπαρξη δηλαδή φυσικής και πολιτιστικής εξέλιξης. Ωστόσο αυτό είναι το κύριο πρόβλημα, αφού ο άνθρωπος διαφέρει από τα έμβια συστήματα, και τα ανθρωπογενή συστήματά του έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δυνατότητες. Χάρης στα χαρακτηριστικά αυτά και ιδίως στη λογική ικανότητα και δημιουργικότητα του ανθρώπου η συνεξέλιξη των ανθρωπογενών και των οικοσυστημάτων είναι εφικτή. Εξαρτάται κυρίως από την εναρμόνιση δύο διαφορετικών χρονικών κλιμάκων αποφάσεων, αφού τα ανθρωπογενή συστήματα έχουν βραχύτερο χρόνο χαλάρωσης από τα οικοσυστήματα. Από τη διαπίστωση αυτή γεννήθηκε η σχολή της βιωσίμου ανάπτυξης. Εκείνη αποτελεί την ορθή προσέγγιση στο θεμελιώδες πρόβλημα των σχέσεων ανθρωπογενών συστημάτων και οικοσυστημάτων, γιατί στηρίζεται στην ακέραια συστημική λογική. Η συστημική επιστήμη συλλαμβάνει το σύνολο χωρίς να χάνει τα μέρη του. Η δυναμική του συστήματος δεν είναι απλή, αλλά προκύπτει από την αλληλεπίδραση διαφορετικών χρονικών κλιμάκων λόγω της εγγενούς ιεραρχίας των συστημάτων. Έτσι η βιωσιμότητα εισάγει το μέχρι τώρα αγνοηθέν μακροχρόνιο κριτήριο στις αποφάσεις του ανθρώπου

αντί της καιροσκοπικής προσαρμογής του με τη λογική της αγοράς.

Η επικράτηση της σχολής της βιώσιμης ανάπτυξης σήμερα σημαίνει και το τέλος της κλασικής οικονομικής επιστήμης. Ακόμη και η πιο συντηρητική τάση της νέας περιβαλλοντικής οικονομικής επιδιώκει την ένταξη των παραμέτρων του περιβάλλοντος στα οικονομικά πρότυπα. Η θεωρία της βιώσιμης ανάπτυξης αντί απλουστευτικών νόμων προσανατολίζεται προς τα προβλήματα της επιδιωκόμενης σταθερής συνεξέλιξης πολιτισμού και φύσης. Η επιστήμη της βιώσιμης ανάπτυξης χρησιμοποιεί συνδυασμένες ποιοτικές και ποσοτικές μεθόδους. Οι πεπαλαιωμένες αντιλήψεις για την έννοια των οικονομικών αγαθών αναθεωρούνται, εισάγεται η έννοια του φυσικού κεφαλαίου, μετράται η κατάσταση και κυρίως η μείωσή του, και επανακαθορίζονται τα στοιχεία των εθνικών πράσινων λογαριασμών. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν απορρίπτει την αγορά, αλλά της αρνείται την αυτονομία της.

Μετά τη Διάσκεψη του Ρίο(1992) η εμμονή στην μονομερή οικονομική μεγέθυνση δεν είναι απλώς παρωχημένη πολιτική, αλλά παράνομη και ανήθικη. Η ανάπτυξη ξαναπήρε την αληθινή της έννοια και το ηθικό της περιεχόμενο. Εκείνο, δεν ταυτίζεται με την ανάλωση υλικών αγαθών, αλλά με τη βελτίωση της παιδείας και υγείας, το καλό φυσικό περιβάλλον, την αρμονική συμβίωση των ανθρώπων σε ένα δίκαιο και ειρηνικό κόσμο και τη σταθερή συνεξέλιξη πολιτισμού και φύσης. Αυτά περιλαμβάνουν όλη εκείνη την ποιότητα της ζωής, που έπαυσε πλέον να είναι προσιτή στους περισσότερους ανθρώπους. Στην ποιότητα ζωής ανήκει ιδίως και η εργασιακή απασχόληση, η οποία στις αναπτυγμένες χώρες είναι εφικτή μόνο με την προσήκουσα αναδόμηση της βιώσιμης οικονομίας τους και όχι με την επέκτασή της.

Το σύστημα των αρχών της βιωσιμότητας έχει ως κατευθυντήρια γραμμή, την παγκόσμια σκέψη και την τοπική ενέργεια. Ακόμη υπάρχουν, η θεωρία της βιώσιμης κοινωνίας, οι αρχές οργάνωσης του βιώσιμου κράτους και οι κανόνες βιώσιμου συμπεριφοράς του πολίτη. Η πρώτη αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης είναι εκείνη της δημόσιας οικολογικής τάξης. Σύμφωνα μ'αυτήν θεσπίζεται σύστημα

ελέγχου με ευθύνη του κράτους και δεν αφήνεται στη λειτουργία της αγοράς η υπόθεση αυτή. Η αρχή της βιωσιμότητας απαγορεύει τη μείωση του φυσικού κεφαλαίου. Σύμφωνα με την τρίτη αρχή, επιβάλλεται ο σεβασμός της φερούσης ικανότητας των οικοσυστημάτων. Η τέταρτη αρχή επιβάλλει τη διόρθωση του σφάλματος όσον αφορά την προηγούμενη περίπτωση, όπου είναι ακόμα εφικτή. Η πέμπτη αρχή αξιώνει την προστασία της βιοποικιλότητας. Η έκτη, λέγεται αρχή της κοινής φυσικής κληρονομίας και επιδιώκει να διασφαλίσει το ζωτικό πυρήνα του φυσικού κεφαλαίου, δηλαδή την άγρια φύση. Η έβδομη αρχή απαγορεύει τη μη ήπια ανάπτυξη των ευπαθών οικοσυστημάτων. Η όγδοη ονομάζεται αρχή της χωρονομίας κι επιτάσσει την ισορροπία ανθρωπογενών συστημάτων και οικοσυστημάτων. Η ένατη, είναι η αρχή της πολιτιστικής κληρονομίας και υποστηρίζει τον ποιοτικό-πνευματικό χαρακτήρα της ανάπτυξης. Η αρχή του βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος έχει ως στόχο την επαναφορά της ποιότητας ζωής στην πόλη. Η ενδέκατη αρχή του φυσικού κάλλους εξυπηρετεί την ικανοποίηση των αισθητικών αναγκών του ανθρώπου, ενώ η δωδέκατη καθιερώνει το υγιές σύστημα αξιών και την οικολογική συνείδηση ως την πραγματική εγγύηση όλου του συστήματος ελέγχου της βιώσιμης ανάπτυξης. Εγγενής ηθική αξία αποδίδεται στο φυσικό κεφάλαιο, τα οικοσυστήματα, τη βιοποικιλότητα, την πολιτιστική κληρονομία, το φυσικό κάλλος και τέλος, στην άγρια φύση. Η Διάσκεψη του Ρίο με τη διακήρυξη της Agenda 21 κατέληξε σε προτάσεις για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών απειλών του πλανήτη. Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τίτλο “Στόχος η αειφορία” περιλαμβάνει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ ανάγει την έννοια αυτή σε καταστατική αρχή της ΕΕ. Διαπνέει τη δράση της Ένωσης για την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολό της και στις επιμέρους πολιτικές της. Στην Ελλάδα η εμπειρία από τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι πρωτοπόρος. Η εμπειρία αυτή έχει μεγάλη αξία γιατί γέννησε τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία του συστήματος των γενικών αρχών της βιωσιμότητας. Σύμφωνα με τη Νίκη Γουλανδρή, το νομικό καθεστώς προστασίας του

περιβάλλοντος από μόνο του δεν είναι αρκετό. Μ'εκείνο, δεν εξασφαλίζεται η οικολογική ισορροπία. Η υποκρισία διέπει ακόμη την ανάπτυξη και πηγάζει από την αδιαφορία και την ιδιοτέλεια. Η βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει την αποκατάσταση των πνευματικών και ηθικών αξιών που παραμερίστηκαν στην υλόφρονα εποχή της ασύδοτης ανάπτυξης. Είναι η επιστροφή στις κλασικές ελληνικές αξίες του μέτρου, της λιτότητας και της δικαιοσύνης, τις διαχρονικές και πανανθρώπινες αξίες, που συνθέτουν την ίδια την αξία του ανθρώπου. (2)

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

(1) Επιστημονικό άρθρο του Alan Drengson: "Ecophilosophy , Ecosophy and the Deep Ecology Movement: An Overview© 1999" ("Οικοφιλοσοφία, Οικοσοφία και το Βαθύ Οικολογικό Κίνημα: Μια Ανασκόπηση © 1999")

Δημοσιευμένο σε παλαιότερη εκδοχή στο περιοδικό: "The Trumpeteer : Journal of Ecosophy, Vol. 14, No.3, Summer 1997, pages 110-11", με τίτλο: "An Ecophilosophy Approach, the Deep Ecology Movement and Diverse Ecosophies"

("Μια Οικοφιλοσοφική Προσέγγιση, το Βαθύ Οικολογικό Κίνημα και Διάφορες Οικοσοφίες")

(2) Μιχαήλ Ηλ. Δεκλερής, Το Δίκαιο της Βιωσίμου Αναπτύξεως (Γενικές Αρχές), εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000

Βιβλιογραφία:

1. Α.Καλλία-Αντωνίου-Ν. Παλαιολόγου-Σ.Πορτόλου-Μιχαήλ, Ένωση Δικαίου Περιβάλλοντος, Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία Προστασίας Περιβάλλοντος, Έτη 1987-1988, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή, 1989

2. Αγγελική Καλλία-Αντωνίου, ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ, Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία Προστασίας Περιβάλλοντος, Έτη 1989-1994, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή, 1997

3. Αγγελική Καλλία-Αντωνίου, ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ, Ποιότητα ζωής, βιώσιμη ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος, Νομοθεσία Ελληνική και Κοινοτική, Έτη 1995-1996, εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998

Αλέξα Τσερώνη (Μ.Δ.Ε. Ηθικής φιλοσοφίας Παν/μίου Αθηνών)

Πηγή: [filosofia.gr](http://www.filosofia.gr)

[Για βιογραφικά στοιχεία του Arne Naess και περαιτέρω προβληματισμούς επισκεφθείτε το [link: http://www.filosofia.gr/forum/viewtopic.php?t=47](http://www.filosofia.gr/forum/viewtopic.php?t=47)]